

“Regionalisering” is een belangrijke beleidstrend in Europa.

Het gaat om een versterking van het regionale niveau: de maatschappelijke processen die zich afspelen op een schaal ergens tussen het lokale en het nationale.

Daarmee spelen overheden in op het proces van schaalvergroting en het streven naar nieuwe regionale identiteiten waarmee mensen zich kunnen vereenzelvigen. De Europese Unie stimuleert regionale overheden hierin. Veel nationale overheden voeren een beleid van decentralisering van verantwoordelijkheden en financiën en van samenwerking van lokale overheden. In Nederland gaat het o.a. om regionaal economisch beleid, gebiedsgericht milieubeleid en plattelandsonwikkeling.

Het beleidsinstrument REGIONALEN

De Duitse deelstaat Nord-rhein-Westfalen (NRW) heeft met de REGIONALEN een heel nieuw instrument voor regionale innovatie ontwikkeld. Het betreft een programma van regionaal economisch beleid voor de periode 2000 tot 2010. Centrale doelstelling is het stimuleren van regionale vernieuwing van onderaf. Stimuleringsfondsen worden verdeeld via een proces van planvorming en projectkwalificatie. Belangrijk is dat hieraan een wedstrijdement is toegevoegd.

Aanleiding voor de REGIONALEN was de ‘Internationale Bau Ausstellung (IBA) Emscherpark’ in het Roergebied. Deze werd voorbereid en uitgevoerd in de periode 1989 tot 1999. De projecten van deze tentoonstelling hebben geleid tot nieuwe concepten van herstructurering van een industrieel crisisgebied. Bovendien vormden ze de aanzet voor verdere planvorming en investeringen, waardoor het gebied uiteindelijk veel aantrekkelijker en groener is geworden.

Het principe van de REGIONALEN is eenvoudig. Eind jaren '90 nodigde NRW lokale actoren (overheden, organisaties en bedrijven) uit om gezamenlijk regionale ontwikkelingsplannen op te stellen en deze in te brengen in een competitie. Uit de ingediende plannen en portfolio's met projectideeën selecteerde men 6 regio's. De uitverkoren gebieden konden (en kunnen) de voorgestelde projecten verder uitwerken en realiseren met subsidie van de deelstaat. Van 2000 t/m 2010 vindt elke twee jaar in één van de gebieden een REGIONALE plaats, gedurende welke de projecten op feestelijke wijze aan het publiek worden gepresenteerd via congressen, tentoonstellingen en culturele evenementen.

Selectie van de inzendingen vond plaats op grond van kwaliteit. De bijbehorende subsidie is bedoeld als hulp bij zelfhulp. Ook werd niet gelet op een eerlijke verdeling van regio's. Een groot deel van de deelstaat heeft voorlopig dan ook geen REGIONALEN toegekend gekregen. (Zie tabel met overzicht aan REGIONALEN). Met de REGIONALEN bouwt men voort op twee beleidstradities: regionaal economisch beleid (met subsidie voor bijvoorbeeld stadsvernieuwing en landinrichting) en architectuurbeleid (stimulering van kwaliteit via prijsvragen).

Jaar	Naam / motto	Thema's	Projecten	Opp. (km ²)	Inwoners
2000	Expo Initiative	Techniek & energie, gezondheid, cultuur	54	6.500	2,0 milj.
2002	EUROGA (Gartenschau)	Watervallen, tuinen, cultuur, natuur, fietspaden	110	3.500	2,7 milj.
2004	Links & rechts der Ems	Water, landschap, bouwcultuur, landbouw	32	3.200	1,0 milj.
2006	Spurwechsel	Binnensteden, ondernemerscultuur, waterkrachtlandschap	24	0.330	0,7 milj.
2008	Grenzen überschreiten	Kennis, cultuur, natuur	(18)		1,6 milj.
2010	Brückenschläge	Stad-Rijn-groen, tuin der techniek, vestigingsplaats	(6)	4.000	3,0 milj.

De REGIONALEN in de praktijk

Belangrijke kenmerken van het instrument zijn:

- selectie van gebieden via een regionale visie,
- nadruk op zachte economische factoren,
- begeleiding van de projectontwikkeling met wedstrijd-elementen,
- openbare presentatie op een vooraf bepaald tijdstip,
- tijdelijk karakter (na het presentatiejaar is er geen subsidie),
- hoge druk op alle actoren (in het bijzonder lokale besluitvormers) om op tijd te pieken.

Wat opvalt is de breedte aan beleidsthema's. Doel van iedere REGIONALE is versterking van de regionale identiteit en het regionale profiel (de "branding"). De inhoud van de projecten reikt dan ook van architectuur via economische sanering tot aan stimulering van wetenschap (zie overzicht van beleidsthema's). Zo hebben de REGIONALEN o.a. gezorgd voor de renovatie van kloosters en oude fabrieksgebouwen en voor nieuwe functies van deze gebouwen, zoals kunst- en ontmoetingscentra. Het economisch beleid omvat dus meer dan alleen het stimuleren van het bedrijfsleven. Men gaat ervan uit dat een aantrekkelijk vestigingsklimaat voor hoog gekwalificeerd personeel doorslaggevend kan zijn voor het succes van de regio op lange termijn.

Overzicht van beleidsthema's waaronder de projecten vallen

- Innovatieve stedelijke ontwikkelingen	- Landschap als toeristische potentie
- Impulsen voor de vestigingsplaats	- Onderweg naar Europa
- Cultuur, educatie en onderwijs	- Milieu, energie en mobiliteit

Een ander doel is het uitlokken van nieuwe projectideeën. De REGIONALEN beogen hoogwaardige en bijzondere projecten te stimuleren. Daartoe is in elk van de zes uitverkoren regio's een programmaorganisatie (agentschap

of regiomakelaar) opgezet. Het gaat om een kleine eenheid van procesbegeleiders en netwerkpersoneel die in ca. 5 jaren alle activiteiten aanstuurt. Een belangrijke taak is het in contact brengen van de initiatiefnemers met deskundigen, architecten en kunstenaars. Verder zorgen de procesbegeleiders voor kwaliteitscontrole via een strenge selectie van projecten en via offerteprocedures voor de uitvoering van grote bouw- en inrichtingsprojecten. Omdat de agentschappen een NV zijn, kunnen ze onafhankelijk en bedrijfsmatig opereren. Ze worden gecontroleerd door een stuurgroep van bestuurders van regionale overheden en maatschappelijke organisaties.

Ervaringen in het Münsterland

In 2004 vond de REGIONALE plaats in Münsterland. Het betrof een landelijk gebied met 280.000 inwoners, en slechts één grote stad (Münster). Het samenwerkingsverband bestond uit 38 gemeenten en 2 regio's ("Kreise"). Het gebied staat bekend om zijn traditie van lokale zelfstandigheid en decentrale beslissingen. Grootschalige samenwerking was dan ook een hele stap.

Het REGIONALE 2004 gebied is afgebakend via het stroomgebied van de rivier de Ems. Motto was dan ook "links und rechts der Ems", met als centraal thema de waterstaatkundige, toeristische en landschappelijke herontdekking van de rivier. Een tweede thema was het cultuurlandschap dat wordt gekenmerkt door een 'parklandschap' van boerderijen, kastelen en kloosters. Een derde rode draad was de rol van kunst bij het zichtbaar maken van de regionale identiteit. Het eerste initiatief dateert van 1997 toen bestuurders van het stadje Rheine een aantal workshops hielden om ideeën te ontwikkelen en een "coördinatiegroep" te vormen. In 1998 is een visieplan met thema's en projectideeën ingediend bij de deelstaat NRW. Het jaar daarop is de toestemming ontvangen en is een "Ontwikkelingsagentschap REGIONALE 2004 NV." opgericht. Van het jaar 2000 t/m 2005 was een kleine staf samen met externe adviseurs bezig met projectontwikkeling, presentatie en afsluiting van het REGIONALE 2004 programma.

Voorbeeld: De "EmsAuenWeg" (REGIONALE 2004)

De "EmsAuenWeg" is een bovenregionaal recreatief fietspad van 110 km langs de rivier de Ems. Bedoeling was om de regio een 'ruggengraat' te geven en het rivierenlandschap opnieuw te laten ontdekken. Het fietspad en zijn voorzieningen zijn zorgvuldig vorm gegeven. Er zijn 'informatieblokken', banken en uitzichttorens in een herkenbare stijl. Dit omvatte een investering van 4,6 miljoen Euro. Beheer is in handen van het regionaal toerismebureau.

(zie ook: www.emsauenweg.com en www.muensterland-tourismus.de)

Al vroeg in het proces ontstond een portfolio van ruim 500 projectideeën. Daaronder waren veel bestaande ideeën die door bezuinigingen van de gemeentefinanciën in de lade waren verdwenen. Via workshops, gesprekken met experts (o.a. architecten) en prijsvragen heeft het agentschap gezorgd voor een selectie, opwaardering en verdere uitwerking van ideeën. Na deze ronde bleven ca. 50 perspectiefvolle projectvoorstellen over. Deze zijn verder uitgewerkt en gebundeld onder thema's als 'waterwegen', 'landschappelijke en bouwkundige parels' en 'regionale netwerken'. Uiteindelijk zijn 32 projecten gerealiseerd en in de REGIONALE 2004 gepresenteerd. Sommige grotere projecten zijn intussen gestart met de uitvoering en hebben daartoe (internationale) offerteprocedures gevolgd.

De verantwoordelijkheid voor de realisatie van de projecten lag bij de 'projectdragers', meestal gemeenten of regio's. Voor enkele experimentele projecten trad het agentschap op als trekker. In totaal is 88 miljoen Euro geïnvesteerd, waarvan 65 miljoen (75%) door de deelstaat NRW. In ongeveer de helft van de projecten hebben ook private partijen deelgenomen, maar eerder met kleine bedragen. Aan de evenementen in het slotjaar 2004 (waaronder theater, muziek en spektakel) namen ongeveer 350.000 mensen deel.

Er bestaat grote tevredenheid over de resultaten. Er zijn enkele hoogwaardige producten op het gebied van nieuwbouw, renovatie, landschaps-architectuur en recreatie gerealiseerd waarbij duidelijk is bijgedragen aan de regionale identiteit. Het toerisme heeft een impuls gekregen, maar verdere economische effecten zijn nog niet onderzocht. Minder enthousiast zijn de adviseurs van het agentschap over de vernieuwingsgezindheid in de regio. Ook de betrokkenheid van organisaties en bedrijven viel tegen.

Een aantal ambitieuze initiatieven zijn dan ook niet gerealiseerd. Zo bleek de besluitvorming over de nieuwbouw van een stedelijk museum taaier dan gedacht. Ook een project over de landbouw als producent van regionale specialiteiten kwam niet van de grond. Oorzaak was de weerstand van de landbouworganisatie in de stuurgroep, die zich verzette tegen het selectief stimuleren van een bepaalde, slow-foodachtige beweging.

"100 Grüne Klassenzimmer" (REGIONALE 2004)

Een opmerkelijk project is de aanleg van "groene klaslokalen" in het hele projectgebied van de REGIONALE 2004. Doel was de klassieke schooltuinen onder te brengen op het platteland en ze om te vormen tot een nieuwe aantrekkelijke vorm. Kunstenaars hebben samen met kinderen een stramien van bomen, struiken en metalen elementen ontwikkeld, geïnspireerd op streekeigen boerentuinen. Iedere tuin van 50 – 100 m² heeft een markering en een informatiepaneel. Dit omvatte een investering van 360.000 Euro. In 2005 waren er 65 groene klaslokalen in de regio; het doel is 100 stuks.

(zie ook www.100grueneklassenzimmer.de)

REGIONALES na 2010

In 2006 heeft een wetenschappelijk instituut in opdracht van de regering van NRW een tussentijdse evaluatie gemaakt van de REGIONALES.

De belangrijkste aanbevelingen zijn:

- ga door met de REGIONALEN na 2010,
- selecteer nieuwe gebieden via een nieuwe wedstrijd van 2 ronden,
- vraag naar kleinere gebieden met functionele samenhang en een ruimtelijke identiteit,
- minder thema's,
- meer betrokkenheid van organisaties en bedrijven uit de regio.

De deelstaat NRW is nu bezig met nieuw beleid voor REGIONALES na 2010. Er zijn nog geen besluiten, maar er zijn signalen dat de regering wil doorgaan met dit instrument.